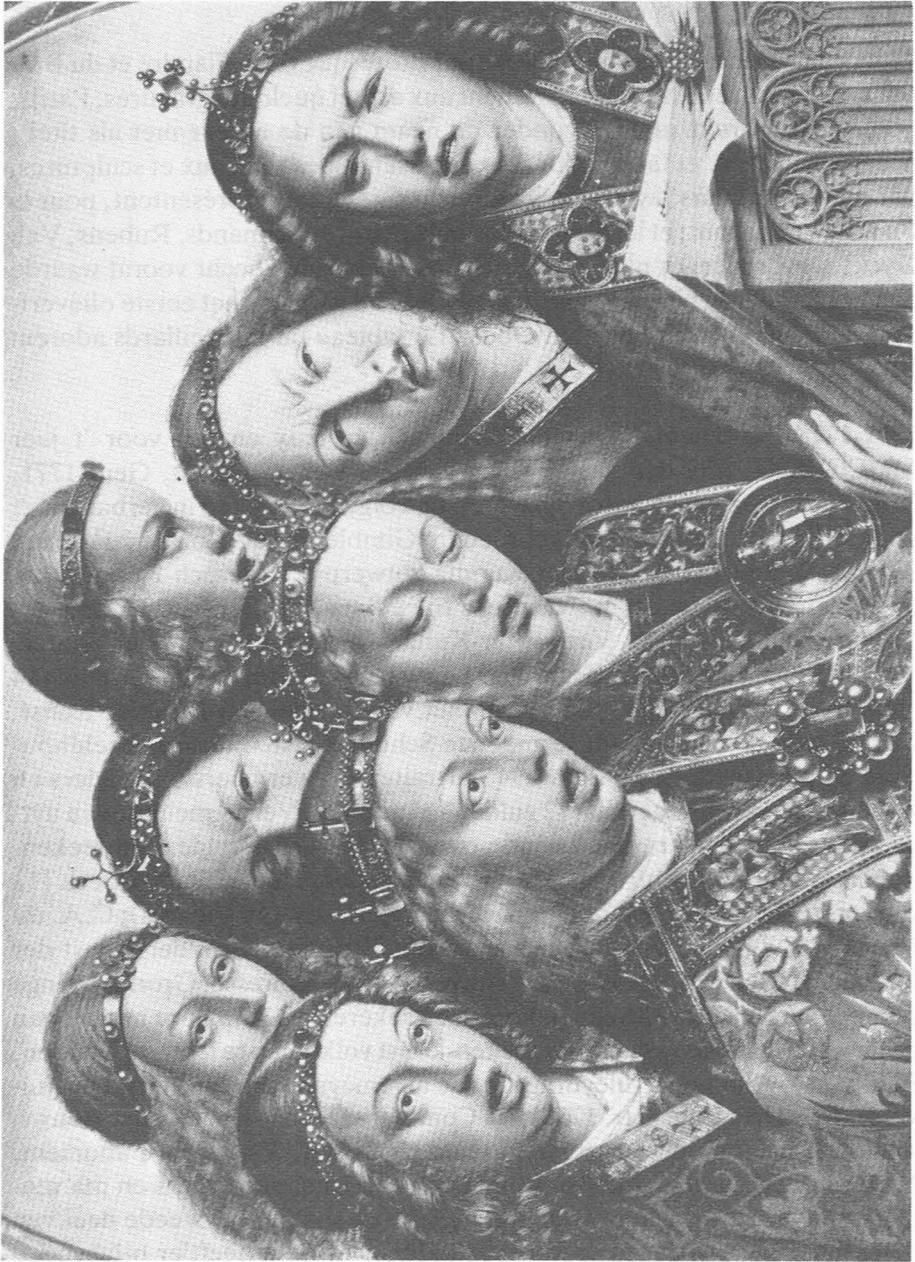

DE GESCHIEDENIS VAN DE VYT-BORLUUTFUNDA- TIE EN HET LAM GODS (Vervolg)

1769. Jean-Baptist Descamps, Voyage pittoresque de la Flandre et du Brabant, avec des réflexions relativement aux arts et quelques gravures, Parijs, blz. 220 (herdrukt in 1772 zonder de naam van de auteur met als titel : Méthode curieux et facile pour la connoissance des tableaux et sculptures, par qui ils sont faits, avec l'explication du sujet qu'ils représentent, pour la Flandre et Brabant; et la Vie des plusieurs peintres Flamands, Rubens, Van Dyck, De Crayer, et plusieurs autres, Amsterdam), hecht vooral waarde aan het feit dat het Lam Gods toen beschouwd werd als het eerste olieverfschilderij. Hij noemt het Lam Gods "Le tableau où les vieillards adorent l'Agneau".

1771-1778. Anoniem, Nieuwen Almanach curieux en util voor 't jaer MDCCLXXI, ofte den getrauwen wegwijzer der stad Gent, Gent 1771. Volgens de Almanach van 1788 waren de volgende boeken in verband met schilderkunst te koop bij de gebroeders Gimblet op de Korenmarkt : W. Goeree, Natuurlijk en Schilder-Kundig ontwerp der Mensch-Kunde, enz. (8 gulden, 18 stuivers); W. Goeree, Inleydinge tot de practyk der algemeyne Schilder-Konst, Verluchter-Kunde of regt gebruyk der Water-Verwen, enz. (7 gulden); Gerard de Lairese, Het Groot Schilderboek (14 gulden); Anoniem, Het gulden Kabinet van de edel Vry Schilder-Konst, inhoudende den lof van de vermaerste Schilders, Architecten, Beeldhouwers en plaetsnyders, etc., met 94 portraiten der vermaerste Schilders en Architecten in kopere plaat (12 gulden); Anoniem, Versaemeling van uytgelesene kleurstoffen, handelende over de natuur-, schilder- en teekenkunde (3 gulden, 3 stuivers); Carel van Mander, Het Schilder-Boeck (12 stuivers); De Pills, Verhandeling over schilderkunst (56 stuivers); C.A. du Fresnoy, De Schilder-Konst (35 stuivers); F. Junius, Schilder-Konst der oude, gegrepen in dry boeken (45 stuivers); G. de Lairese, Grondlegginge der teeken-konst, zynde eenen korten en sekeren weg om door middel van de geometrie of meet-kunde de teeken-konst volkomen te leeren (3 gulden, 3 stuivers); Anoniem, Inleydinge tot de algemeyne schilder-konst (14 stuivers); J.B. Descamps (cfr. 1753); Le Comte, het Konst-Kabinet der Bouw-, schilder-, beeldhouw- en graveerkunde (3 gulden, 3 stuivers); anoniem, Nieuwen verlichter der konst-schilders, vernissers, vergulders en marmelaers inhoudende XI hoofdstukken (1777) (25 stuivers). Tweede deel van den Nieuwen verlichter der konst-schilders ... : men heeft'er bijgevoegd 245 levens-beschryvinge der vermaerste konst-schilders van Vlaenderen en Brabant (1777) (31 stuivers).

Het Lam Gods. Linker zijpaneel : "De zingende Engelen".

1771. Carl Heinrich von Heineken, *Idée générale d'une Collection complète d'estampes*, Leipzig-Wenen 1771.

1772. E.A. Hellin, *Histoire chronologique des évêques et du chapitre exempt de l'église cathédrale de S. Bavon à Gand, suivie d'un recueil des épitaphes modernes et anciennes de cette église*, Gent, zegt dat er van "l'adoration de l'agneau par les vieillards du chap, IV de l'Apocalypse... cette pièce curieusement peinte" een kopie hangt in het Gents stadhuis. Hij situeert de Vyt-Borluutstichting omstreeks 1430 en vermeldt verder dat de wapenschilden der schenkers prijken op het gewelf, de glasramen en de baluster.

1777. Filips Spruyt (-J.P. Borluut de Noortdonck-J.F. Odemaer-Van Alstein...) (cfr. noot 63) meent dat de kopie in het stadhuis van de hand is van Raphaël van Coxie, die ze vervaardigde toen hij in 1584 werkzaam was te Gent. In de rekeningen treffen we nergens een vermelding aan die dit staaft. Algemeen wordt aanvaard dat deze kopie (thans in het Antwerps museum) geschilderd werd in 1625 in opdracht van Triest, waardoor het auteurschap vervalt, daar van Coxie in 1616 overleed. De vereenzelviging van deze kopie met deze in opdracht gemaakt voor Triest is echter niet met zekerheid te achterhalen. De techniek van de Antwerpse replek herinnert wel aan de werkwijze van omstreeks 1600. Mogelijks heeft Spruyt zich hier vergist, daar hij wist dat de vader van Raphaël, Michiel van Coxie, een kopie maakte.

P. de Goesin, *Description des plus fameux tableaux que l'on trouve dans les églises et autres édifices de la ville de Gand*, Gent 1777.

Anoniem, *Nieuwen Verlichter der Konst-Schilders, Vernissers, Vergulders en Marmelaers, en alle andere Liefhebbers dezer lofbaere Konsten...* in 't licht gegeven tot nut van het Publiek, door verscheyde Liefhebbers der schilderkonst, Gent 1777, dl. II.

1781, juli 17. Lieven De Bast (256) was de eerste die opmerkte dat de panelen van Adam en Eva verwijderd werden als gevolg van een opmerking van keizer-koster Jozef II, die aanstoot nam bij het aanschouwen van de naaktfiguren, toen hij een bezoek bracht aan de Gentse hoofdkerk (257). Reeds had men deze theorie verworpen. Dat deze panelen niet uit de kerk verwijderd werden, mag men aanvaarden uit de briefwisseling over de vererving van de zijluiken van het Lam Gods voor het museum Napoleon (Louvre), waar reeds de middenpanelen waren ondergebracht (cfr. 1795). Trouwens Cornelissen (258) looft de kanunniken, omdat ze de ACHT panelen niet willen afstaan hebben aan de Fransen. De Adam- en Evapanelen werden dus pas verwijderd van de luiken voor de verkoop (cfr. 1816).

1781. Philippe Antoine Baert, Oeuvres d'art à Tournai, Courtrai, Bruges, Gand, Ypres, Valenciennes, etc., Brussel, Koninklijke Bibliotheek Albertina, Ms.II 9225 (259).

1781-1782. Sir Joshua Reynolds, A journey to Flandres and Holland (gepubliceerd pas in 1809 te Londen, dl. II) merkt op dat een groot aantal strenge figuren op het Lam Gods staan, waarvan de uitdrukking op de gezichten getuigt van karakter en waarheidsgetrouwheid.

1783. M.D.(e) L(a) R(ue), Voyage d'un amateur des arts en Flandre, dans les Pays-Bas, en Hollande, en France, en Savoye, en Italie, en Suisse fait dans les années 1775-1778, Amsterdam, dl. I.

1787. Huber, Notices générales des graveurs ... et des peintres, Dresden-Leipzig.

1789-1791. Filips Spruyt, Inventaris van Kunstwerken in openbaar en privaat bezit te Gent (cfr. noot 63) noemt het Lam Gods "un tableau aussi rare que digne de l'admiration des connoisseurs".

1790. J.A.G. Forster, Ansichten vom Niederrhein von Brabant, Flandern, England und Frankreich, zegt "dat zoals men in die tijd kan verwachten de compositie gebrekkig is, zowel wat helderheid als doeltreffendheid en plechtigheid betreft. Ondanks de grote inspanning blijft de uitbeelding stijf en onjuist, het perspectief en de verhoudingen ontbreken geheel, de kleuren zijn hard en helder, maar zonder enige nuancering". Forster ergerde zich vooral aan de tekortkoming t.o.v. het klassieke ideaal.

1794-1795. In de inventaris van 13 februari door de Franse republikeinen, worden de 4 panelen vermeld om vervoerd te worden naar Parijs. Op 7 maart werden deze middenpanelen gegroepeerd voor de transport. Op 14 augustus kwam het aanbiddingstafereel aan te Rijsel en 11 dagen later de drie bovenste voorstellingen. Op 18 januari is het aanbiddingspaneel te Parijs. De 8 zijpanelen werden eerst verborgen in de St.-Baafskathedraal en daarna in het stadhuis. Vanaf 1795 tot 1799 zal de directeur van het Musée Napoléon trachten eveneens de zijluiken te verwerven. Waarschijnlijk zijn tijdens deze troebelen de oorspronkelijke kaders van de middenpanelen verloren geraakt. We mogen aanvaarden dat de originele kaders opschriften droegen, die - zoals de buitenluiken - betrekking hadden op de voorstellingen (260).

1795. Pieter Frans Le Doux, Levens der konst-schilders, konstenaers en konstenaeressen, soo in 't schilderen beeldhouwen als ander konsten de

welke van de stadt Brugge gebooren syn, ofte aldaer hunne konsten geoef-
fent hebben; verrykt met veel aenmerkelyke en historyke aentekeningen,
getrokken uyt verscheyde schryvers, handschriften en andere bewys-
stukken opgesteld door P. Le Doulx. (kopie J.B. Dienberghe, Levens der
Konst-Schilders, Konstenaers en Konstenaeressen..., Brugge, Stadsbi-
bliothek, Hs. nr. 597). In 1935 te Brugge uitgegeven : P.F. Ledoux,
Brugse kunstenaars van voorheen (uitg. A. De Poorter).

1796-1797. De rekeningen van het verloop van de dienst in de Vytkapel in
de Oude Cotidiane wordt voor de laatste maal genoteerd. Bij de uitgaven
van de missen in de "capelle van Adam en Eva" wordt tevens de verkoping
van 1614 (cfr.) vermeld.

1797, april 11. De kopie in het Gentse stadhuis werd door de Fransen open-
baar verkocht (cfr. 1625 en 1777).

1799, april 7. Het eerste deel van de Grande Galerie du Musée Napoléon
(Louvre) voorbehouden aan de Franse en Vlaamse schilderkunst werd
ingehuldigd. De middenpanelen van het Lam Gods werden geëxposeerd
onder de nummers 299-302 (261). Waarschijnlijk heeft Ingres ze toen
gezien (262). Een rapport van 19-31 januari 1795 maakt melding dat de
panelen geleden hebben en op verschillende plaatsen kleine afschilferingen
vertonen (noot 6b). In een brief gericht aan de Goesin-Verhaeghe geda-
teerd 14 april 1814 wordt vermeld, dat de panelen gereinigd en gerestau-
reerd werden tijdens hun verblijf te Parijs (noot 260). Geen enkel docu-
ment in het archief van het Musée Napoléon maakt hierover een melding.
We mogen de restauratie situeren tussen 18 januari 1794 en 6 april 1799.

18de eeuw. Marius Voet, Notes et extraits d'archives concernant des famil-
les, Notes généalogiques sur la Famille van Eyck, Brussel, Koninklijke
Bibliotheek Albertina, hs. nr. 21.757 (De eerste 4 bladzijden o.a. over de
familie van Eyck zijn verdwenen; doch waarschijnlijk gaat het hier over de
Brugse afstammelingen van Jan, Margaretha en Lampert van Eyck).
Aegidius Van De Vivere de Wambeke, Beschryvinge der merkwaardige
konststukken welke in de kathedrale kerke van Ste-Baefs te Gent gevon-
den worden, Gent, Centrale Bibliotheek R.U.G., nr. G.9448.Ms
19e.s.12°.

NOTEN

256. *Lieven De Bast*, Série inférieure de la grande composition peinte pour l'église de
St.-Jean à Gand par Jean van Eyck, in : *Messenger des Sciences et des arts*, III,
1825, blz. 164.

- (257) *E. Hubert*, Le voyage de l'empereur Joseph II dans les Pays-Bas, Brussel 1900, bl. 52-53.
- (258) *N. Cornelissen*, Notices sur la grande et célèbre production de Jean et d'Hubert van Eyck, in : *Annales Belgique des Sciences et des Arts*, Gent 1817, blz. 141-163.
- (259) cfr. *J. Duverger-A. De Groot*e, Werk van Hugo van der Goes en Antoon van Dyck te Brugge, in : *Miscellanea Gessleriane*, Antwerpen 1948.
- (260) *C. Piot*, Rapport à Mr. le Ministre de l'Interieur sur les tableaux enlevés à la Belgique en 1794 et restitués en 1815, Brussel 1883, blz. 290-292.
- (261) *C. Saunier*, Les conquêtes artistiques de la Revolution et de l'Empire..., Parijs 1902, blz. 39; *P. Lelievre*, Le Musée Napoleon, II, La revue des deux mondes, 1 maart 1952, blz. 107.
- (262) *H. Van Der Tuin*, Les vieux peintres des Pays-Bas et la critique artistique en France de la première moitié du XIXe siècle, Parijs 1948, add. I, blz. 183 (onvolledig en foutieve vermelding).

Rudy VAN ELSLANDE
('t vervolgt)

PUZZEL 1987

Ja, beste lezers, hier zijn wij met een nieuwe puzzel!

Een van onze leden heeft zich spontaan aangeboden om te trachten het werk van onze betreunde Quizmaster verder te zetten.

Hij had meteen een voorstel bij. Toen wij het bekeken vonden wij het toch wel iets te gemakkelijk voor onze gerenommeerde puzzelaars. Wij hebben er zijn aandacht op gevestigd dat hij onze leden toch niet mocht onderschatten en dat hun kennis over al wat Gent betreft ver uitsteekt boven het niveau van de doorsnee-krantenlezer. Hij heeft deze opmerking van ons "au sérieux" genomen; als ge het ons vraagt, veel te veel, want hij is teruggekomen met een puzzel die zó aartsmoelijk was, dat, hadden wij hem gepubliceerd, zelfmoorden onder onze puzzelaars niet zouden uitgebleven zijn. Om u maar één voorbeeld te geven, het begon aldus :

"We vangen aan met een Gentse arts en entomoloog die werkelijk gestoken was door een mug. Als eerste beschreef hij 600 soorten en varianten van deze beestjes. Als muggenverzamelaar had hij vooral oog voor muggen die dansen. Van zijn naam vragen we de 4e en de 13e letter."

Zelfs als er muggenzifters zitten onder onze lezers, dan nog betwijfelen wij of zij het juiste antwoord zouden gevonden hebben. De rest, allemaal correct, wij geven het graag toe, was van hetzelfde allooi.

Wij hebben onze nieuwe Quizmaster dan uitgenodigd voor een gesprek